МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра геодезії та землеустрою

«Затверджую»
Завідувач кафедри
геодезії та землеустрою

Ю.Л. Скляр

“16” червня 2020 р

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

ВБ 2. ЕКОЛОГІЧНА ТА ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНА МЕРЕЖІ

Спеціальність: 193 «Геодезія та землеустрій»

Освітня програма: *«Геодезія та землеустрій»* перший рівень (бакалаврський) вищої освіти

Факультет: *Юридичний*

2020 – 2021 навчальний рік

2

Робоча програма з предмету **«Екологічна та природно-заповідна мережі»** для студентів спеціальності: 193 «Геодезія та землеустрій».

Розробник: к. б. н., доцент, завідувач кафедри геодезії та землеустрою
Скляр Ю.Л. _____

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри екології та ботаніки
Протокол від 16 червня 2020 року № 12

Завідувач кафедри _____ **Ю.Л. Скляр**

Погоджено:

Гарант освітньої програми _____ М.А Малашевський

Декан факультету _____ С.І. Запара

Методист відділу якості освіти,
ліцензування та акредитації _____ Т.М. Баранік

Зареєстровано в електронній базі: дата: 26.06. 2020 р.

© СНАУ, 2020 рік

Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів – 3,0</td><td>Галузь знань:
19 Архітектура та будівництво</td><td colspan="2">Нормативна</td></tr>
<tr><td>Модулів – 2</td><td rowspan="8">Спеціальність:
193 «Геодезія та землеустрій»</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Змістових модулів: 2</td><td colspan="2">2020-2021-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Курс</td></tr>
<tr><td>3</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин – 90</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>5-й</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="9">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 2
самостійної роботи студента - 4</td><td rowspan="9">Освітній ступінь:
бакалавр</td><td>16 год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>14 год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>-</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>60 год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Індивідуальні завдання:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю:
залік</td></tr>
</table>

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання - 33,3/66,7 (30/60)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: дисципліни «Екологічна та природно-заповідна мережі» полягає в набутті теоретичних знань та практичних навичок щодо формування екологічної мережі України та організації, планування й здійснення природоохоронної діяльності в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

Завдання: полягає в тому, щоб навчити студента володіти теоретичними знаннями та практичними навичками з питань та положень, які необхідні для організації робіт щодо створення екологічної мережі та розбудови й ефективного функціонування мережі об'єктів природно-заповідного фонду України.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- ✓ історію і перспективи розвитку екомережі та природно-заповідної справи,
- ✓ сучасний стан заповідної справи в Україні та світі,
- ✓ заповідну мережу України і Сумської області,
- ✓ значення екомережі та заповідної справи у збереженні біорізноманіття,
- ✓ основні принципи охорони природи на державному та міжнародному рівні,
- ✓ статус, категорії, типи природоохоронних об'єктів, їх завдання та функції,
- ✓ екологічні, юридичні та економічні засади функціонування екомережі та заповідних об'єктів,

вміти :

- ✓ обґрунтувати необхідність створення заповідного об'єкта та віднесення його то певної категорії,
- ✓ оцінити поліфункціональну роль і пріоритетні цінності структурних елементів екомережі та природо-заповідних об'єктів,
- ✓ вести державний кадастр заповідних об'єктів,
- ✓ оцінити стан заповідної справи у конкретній адміністративній одиниці та відобразити її роль в екологічній мережі України,
- ✓ працювати з законодавчою базою в галузі екомережі та природно-заповідного фонду:
- ✓ проектувати землекористування складових елементів екомережі.

3. Програма навчальної дисципліни знаходиться на апробації, рішення кафедри, протокол від 16.06.2020 р. № 12

МОДУЛЬ 1. Основи сучасного природокористування та прикладні аспекти функціонування і розвитку природно-заповідної мережі.

Змістовий модуль 1. Основи сучасного природокористування та прикладні аспекти функціонування і розвитку природно-заповідної мережі.

Тема 1. Теоретико-методологічні засади формування екомережі та розвитку природно-заповідної справи в Україні

Ідеологія та методологія формування екомережі. Природно-заповідна справа – пріоритет сучасної природоохоронної політики.

Мета, завдання, структура, об’єкт і методи навчальної дисципліни.

Роль екомережі та природно-заповідної справи у збереженні біорізноманіття.

Стан заповідної справи в Україні та закордоном. Історія формування екомережі та природно-заповідної справи, перспективи їх розвитку в Україні. Основні етапи розвитку заповідної справи: світогляд давніх українців як витоки природоохоронних знань; утилітарний етап заповідання; заповідна справа у незалежній Україні.

Тема 2. Правові засади розвитку природно-заповідної справи в Україні.

Чинні законодавчі та нормативні документи державного та місцевого рівня, їх сутність, базові принципи.

Правовий режим територій та об’єктів природно-заповідного фонду. Закони України про «Тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про червону книгу України». Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Зелену книгу України». Ознайомлення з охороною природних екосистем на прикладі об’єктів та територій природно-заповідного фонду різних категорій.

Екологічні основи формування та функціонування системи природно-заповідного фонду. Управління природно-заповідним фондом. Позначення меж природно-заповідних територій та об’єктів на місцевості. Регуляція антропогенних навантажень.

Тема 3. Класифікація об’єктів природно-заповідного фонду та особливості їх функціонування.

Природно-заповідний фонд: класифікація, форми власності, управління, громадський контроль. Природоохоронні об’єкти загальнодержавного, та місцевого значення.

Оцінка сучасної мережі природоохоронних об’єктів в Україні та головних підсумків їх діяльності.

Різноманітність та характеристика різних категорій природно-заповідного фонду України: біосферні резервати (заповідники); національні природні парки; заказники; пам’ятки природи; регіональні ландшафтні парки; заповідні урочища; ботанічні сади; дендрологічні парки; зоологічні парки; парки - пам’ятки садово-паркового мистецтва. Природно-заповідні об’єкти Сумської області. Природні об’єкти, території та акваторії, що підлягають особливій охороні поза межами природно-заповідного фонду, їх завдання та загальна природоохоронна роль..

Тема 4. Створення об’єктів природно-заповідного фонду та ведення кадастру цих територій

Порядок створення й оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Підготовка і подання клопотань. Порядок розгляду клопотань та прийняття рішень. Проекти створення об’єктів природно-заповідного фонду.

Зміна меж, категорій та скасування статусу територій природно-заповідного фонду. Резервування природних територій: сутність, необхідність, принципи та державні заходи; характеристика зарезервованих природних територій; роль землекористувачів у процесі резервування природних територій.

Державний кадастр територій природно-заповідного фонду. Зміст порядок ведення та документальне оформлення кадастру.

МОДУЛЬ 2. Основи функціонування і розвитку екологічної мережі

Змістовий модуль 2. Основи функціонування і розвитку екологічної мережі.

Тема 5. Сучасний стан екомережі України та підходи до її формування.

Законодавча база та сучасний стан екомережі України. Підходи до формування екомережі України. Чинники негативного впливу на формування екомережі.

Існуючі природоохоронні обмеження в екомережі. Особливий правовий статус структурних елементів екомережі.

Тема 6. Проектування землекористування складових екомережі в межах територіальних громад.

Нормативні вимоги до проектування землекористування складових екомережі. Основні етапи та стадії проектування. Наукові критерії визначення меж структурних елементів екомережі. Систематизація існуючих режимів

використання земель і розробка територіальних обмежень. Еколого-економічна оцінка територій, які входять в систему екомережі.

Тема 7. Міжнародне співробітництво та досвід у галузі збереження природно-заповідних територій та інших цінних природних об'єктів

Міжнародне співробітництво в галузі охорони і використання територій з особливим статусом охорони. Поняття про Європейську екологічну мережу. Мережа Natura 2000 та її аналог в Україні. Бернська конвенція, Червоні списки Міжнародного союзу охорони природи. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення. Директива ЄС «Про збереження природних оселищ та видів природної фауни і флори» та ін.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	**Кількість годин**											
	денна форма						**заочна форма**					
	Усього	**у тому числі**					**усього**	**у тому числі**				
		л	**п**	**лаб**	**інд**	**с.р.**		**л**	**п**	**лаб**	**інд**	**с.р.**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**13**
Модуль 1. Основи сучасного природокористування та прикладні аспекти функціонування і розвитку природно-заповідної мережі.												
Змістовий модуль 1. ***Основи сучасного природокористування та прикладні аспекти функціонування і розвитку природно-заповідної мережі.***												
Тема 1. Теоретико-методологічні засади формування екомережі та розвитку природно-заповідної справи в Україні	10	2	-	-	-	8						
Тема 2. Правові засади розвитку природно-заповідної справи в Україні.	12	2	2	-	-	8						
Тема 3. Класифікація об'єктів природно-заповідного фонду та особливості їх функціонування.	14	4	4	-	-	6						

Тема 4. Створення об'єктів природно-заповідного фонду та ведення кадастру цих територій.	12	2	4	-	-	6						
Разом за змістовим модулем 1	**48**	**10**	**10**	**-**	**-**	**28**						
Разом за модуль 1	**48**	**10**	**10**	**-**	**-**	**28**						
Модуль 2. Основи функціонування і розвитку екологічної мережі												
Змістовий модуль2. ***Основи функціонування і розвитку екологічної мережі.***												
Тема 5. Сучасний стан екомережі України та підходи до її формування.	13	2	-	-	-	11						
Тема 6. Проектування землекористування складових екомережі в межах територіальних громад	16	2	4	-	-	10						
Тема7. Міжнародне співробітництво та досвід у галузі збереження природно-заповідних територій та інших цінних природних об'єктів	13	2	-	-	-	11						
Разом за змістовим модулем 2	**42**	**6**	**4**	**-**	**-**	**32**						
Разом за модуль 2	**42**	**6**	**4**	**-**	**-**	**32**						
Усього годин	**90**	**16**	**14**	**-**	**-**	**60**						

5. Теми та план лекційних занять (для денної форми навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	**Тема 1. Теоретико-методологічні засади формування екомережі та розвитку природно-заповідної справи в Україні.** 1. Ідеологія та методологія формування екомережі. 2. Моральне ставлення до природи – вимога сьогодення. 3. Зміст та визначення заповідної справи. 4. Об’єкти заповідної справи.	2
2	**Тема 2. Правові засади розвитку природно-заповідної справи в Україні.** 1. Чинні законодавчі та нормативні документи державного та місцевого рівня, їх сутність, базові принципи. 2. Правовий режим територій та об’єктів природно-заповідного фонду. 3. Екологічні основи формування та функціонування системи природно-заповідного фонду.	2
3	**Тема 3. Класифікація об’єктів природно-заповідного фонду та особливості їх функціонування. (1 частина)** 1. Природно-заповідний фонд: класифікація, форми власності, управління. 2. Природні заповідники. 3. Біосферні заповідники. 4. Національні природні парки. 5. Регіональні ландшафтні парки. 6. Заказники.	2
4	**Тема 3. Класифікація об’єктів природно-заповідного фонду та особливості їх функціонування. (2 частина)** 1. Пам’ятки природи. 2. Заповідні урочища 3. Ботанічні сади. 4. Дендрологічні парки. 5. Зоологічні парки. 6. Парки-пам’ятки садово-паркового мистецтва.	2
5	**Тема 4. Створення об’єктів природно-заповідного фонду та ведення кадастру цих територій.** 1. Порядок створення й оголошення територій та об’єктів природно-заповідного фонду. 2. Підготовка і подання клопотань. Порядок розгляду клопотань та прийняття рішень. 3. Проекти створення об’єктів природно-заповідного	2

	фонду. 4. Державний кадастр територій природно-заповідного фонду.	
6	**Тема 5. Сучасний стан екомережі України та підходи до її формування.** 1. Законодавча база та сучасний стан екомережі України. 2. Підходи до формування екомережі України. 3. Чинники негативного впливу на формування екомережі.	2
7	**Тема 6. Проектування землекористування складових екомережі в межах територіальних громад.** 1. Нормативні вимоги до проектування землекористування складових екомережі. 2. Основні етапи та стадії проектування.	2
8	**Тема 7. Міжнародне співробітництво та досвід у галузі збереження природно-заповідних територій та інших цінних природних об'єктів.** 1. Міжнародне співробітництво в галузі охорони і використання територій з особливим статусом охорони. 2. Поняття про Європейську екологічну мережу. 3. Мережа Natura 2000 та її аналог в Україні.	2
	Разом	**16**

6. Теми практичних занять
(для денної форми навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Розгляд загальних положень Закону України «Про природно-заповідний фонд України».	2
2	Вивчення режимів, структури, статусу й завдань територій та об'єктів ПЗФ різних категорій.	4
3	Проектування та створення об'єктів природно-заповідного фонду.	2
4	Ознайомлення з порядком ведення державного кадастру об'єктів ПЗФ.	2
5	Проектування землекористування складових екомережі в межах територіальних громад (району).	4
	Разом	**14**

7. Самостійна робота
(для денної форми навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Теоретико-методологічні засади формування екомережі та розвитку природно-заповідної справи в Україні	8
2	Тема 2. Правові засади розвитку природно-заповідної справи в Україні.	8
3	Тема 3. Класифікація об'єктів природно-заповідного фонду та особливості їх функціонування.	6
4	Тема 4. Створення об'єктів природно-заповідного фонду та ведення кадастру цих територій.	6
5	Тема 5. Сучасний стан екомережі України та підходи до її формування.	11
6	Тема 6. Проектування землекористування складових екомережі в межах територіальних громад.	10
8	Тема 7. Міжнародне співробітництво та досвід у галузі збереження природно-заповідних територій та інших цінних природних об'єктів	11
	Разом	**60**

8. Методи навчання

1. Методи навчання за джерелом знань:

1.1. ***Словесні***: розповідь, пояснення, бесіда (евристична і репродуктивна), лекція, інструктаж, робота з книгою (читання, переказ, виписування, складання плану, рецензування, конспектування, виготовлення таблиць, графіків, опорних конспектів тощо).

1.2. ***Наочні***: демонстрація, ілюстрація, спостереження.

1.3. ***Практичні***: практична робота, вправа, виробничо-практичні методи.

9. Методи контролю

1. Рейтинговий контроль за 100-бальною шкалою оцінювання ЄКТС

2. Проведення проміжного контролю протягом семестру (проміжна атестація)

3. Полікритеріальна оцінка поточної роботи студентів:

- рівень знань, продемонстрований на практичних, лабораторних та семінарських заняттях;
- активність під час обговорення питань, що винесені на заняття;
- результати виконання та захисту лабораторних робіт;
- експрес-контроль під час аудиторних занять;
- самостійне опрацювання теми в цілому чи окремих питань;

- виконання аналітично-розрахункових завдань;
- написання рефератів, звітів;
- результати тестування;
- письмові завдання при проведенні контрольних робіт.

10. Розподіл балів, які отримують студенти (для денної форми навчання)

Поточне тестування та самостійна робота								**Разом за модулі та СРС**	**Атестація**	**Сума**
Модуль 1 – 40 балів				**Модуль 2 – 30 балів**			**СРС**			
Змістовий модуль 1				**Змістовий модуль 2**						
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	15	85 (70+15)	15	100
10	10	10	10	10	10	10				

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	**Оцінка ECTS**	**Оцінка за національною шкалою**	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	**для заліку**
90 – 100	**A**	відмінно	зараховано
82-89	**B**	добре	
75-81	**C**		
69-74	**D**	задовільно	
60-68	**E**		
35-59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	**F**	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

11. Рекомендована література

Базова

1. Закон України про природно-заповідний фонд України. - Відомості Верховної Ради України, № 34, 25.08.1992. - с 130-1155.
2. Давиденко, В. М. Заповідна справа [Текст] : навч. посіб. для студ. екол., біол., природн., лісівн., агрон., зооінж. фак. вищих навч. закл. III, IV рівнів акред. / В. М. Давиденко – Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2001. – 140 с.
3. Заповідна справа в Україні [Текст] : Навч. посібник / За заг. ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. – К.: Географіка, 2003. – 306 с. – ISBN 966-95365-6-1
4. Стойко С, Гадач Е., Шимон Т., Михалик С. Заповідні екосистеми Карпат. - Львів: Світ, 1991.-248 с.
5. Зелена книга України /під загальною редакцією члена-кореспондента НАН України Я.П. Дідуха – К.: Альтерпрес, 2009. – 448 с. + 48 кольор. с.
6. Природно-заповідний фонд Сумської області: Атлас-довідник / [уклад.: Р.В. Бойченко, В.В. Вертель, О.Ю. Карлюкова та ін.]. – 2-е вид., випр. та допов. – К.: ТОВ «Українська Картографічна Група», 2019. – 96 с.
7. Організація землекористування структурних елементів екомережі України на місцевому рівні / Монографія / А.М. Третяк, В.М. Третяк, Л.А Гунько, Ю.В. Лобунько/ Київ :ДП «Компринт», 2016. – 163 с.
8. Андриенко Т.Л., Плюта П.Г., Прядко Е.И., Каркуциев Г.Н. Социально-экологическая значимость природно-заповедных территорий Украины. - К.: Наукова думка, 1991. - 156 с.
9. Червона книга України. Тваринний світ/ за ред. І.А. Акімова — К.: Глобалконсалтинг, 2009.– 600 с.
10. Червона книга України. Рослинний світ/ за ред. Я.П. Дідуха — К.: Глобалконсалтинг, 2009.– 900 с.
11. Перспективная сеть заповедных объектов Украины (под общ. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко). - К., Наукова думка, 1987. - 292 с.
12. Розбудова екомережі України (наук. ред. Ю.Р.Шеляг-Сосонко). -К., 1999.-127 с.
13. Концепція збереження біологічного різноманіття України. - К., 1998.- 16 с.
14. Всеєвропейська Стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття. The Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy. (Підготовлена Радою Європи у співпраці з Європейським Центром Збереження Природи. Представлена Радою Європи на конференції Міністрів "Довкілля для Європи" у Софії 23-25 жовтня 1995 р.) - К., 1998. - 52 с
15. Леоненко В.Б., Попович С.Ю., Клєстов М.Л., Осипова М.О., Бардіна І.М.. Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення. Довідник. - К., 1999. - 239 с

16. Кукурудза М. Менеджмент національних парків. - Львів: видавн. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. - 124 с.
17. Заповідники і національні природні парки України. - К.: Вища школа, 1999.-231 с
18. Екологічні проблеми пониззя Дунаю, біорізноманіття та біоресурси озерно-болотного ландшафту дельти (за ред. Харченко Т.А.). -К.: Інтерекоцентр, 1998. - 92 с
19. Сохранение биологического разнообразия // Программа действий. Повестка дня на 21 век и другие документы конференции в Рио-де-Жанейро в популярном изложении. - Женева: Центр "За наше будущее", 1993. - с. 26-27.
20. Клєстов М.Л. Регіональні ландшафтні парки України. Довідник. -К., 1999.-120 с.

Допоміжна

1. Конвенція про біологічне різноманіття: Громадська обізнаність і участь (під. ред. Т.В. Гардашук). - К.: Стилос, 1997. - 154 с
2. Третяк А.М. Методичні рекомендації "Особливості землеустрою національних природних парків". - Чернівці: Чернівецький філіал Інституту землеустрою УААН, 1994.- 90 с
3. Чернявський М.В., Кукурудза М.М., Рожко І.М. Методичні вказівки для проведення практики з курсу "Менеджмент природоохоронних територій". - Львів, 1999. - 40с.
4. Стойко СМ., Мілкіна Л.І., Тасенкевич Л.О. та ін. Природа Карпатського національного парку. - К.: Наукова думка, 1993. - 214с.
5. Природно-заповідний фонд Української РСР. - К.: Наукова думка, 1980.-260 с.
6. Дедю И.И. Экологический энциклопедический словарь. - Кишинев: Глав. ред. МСЭ, 1990. - 408 с.
7. Лебединський Ю.П., Потравний СМ., Краснянський Б.Ю. Управління природокористуванням. - К.: Урожай, 1987. - 254 с.

12. Інформаційні ресурси

1. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12
2. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1864-15#Text
3. https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3055-14
4. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1286-2002-п
5. https://studfile.net/preview/5472999/
6. http://www.zapovidnyk.org/p/blog-page_4893.html
7. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1196-2015-п#n8
8. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_032